

მისაკუთრების მიზნის დადგენის პრობლემა სატრანსპორტო საშუალების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულში (სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი)

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *ლავერენტი მალაქელიძე*, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე

I. შესავალი

მისაკუთრების მიზნის არსებობის დადგენა ერთ-ერთი აუცილებელი კომპონენტია ე. წ. დაუფლებით დანაშაულებში (ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა). განსაკუთრებით აქტუალური კი ეს საკითხი სისხლის სამართლის დოქტრინასა და სასამართლო პრაქტიკაში გახდა მას შემდეგ, რაც 2007 წლის 28 ივნისს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის შემადგენლობამ გააკეთა მნიშვნელოვანი განმარტება იმ დროს მოქმედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში¹ არსებულ 184-ე მუხლთან მიმართებით, რომელიც დაკავშირებული იყო მისაკუთრების მიზნის გარეშე ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებასთან.

დიდი პალატის აღნიშნულ გადაწყვეტილებას წინ უძღოდა საკანონმდებლო ცვლილება სსკ-ში, რომლის თანახმადაც, 2007 წლის 23 მაისის კანონით სსკ-დან ამოღებული იქნა 184-ე მუხლი. ცვლილების განხორციელებამდე აღნიშნული მუხლის პირველი ნაწილი კი ჩამოყალიბებული იყო შემდეგი შინაარსით: „ავტომობილის ან სხვა სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება დროებითი სარგებლობის მიზნით.“ ავტომობილის ან სხვა სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნის გარეშე იძლეოდა სსკ-ის 184-ე მუხლის შემადგენლობის ნიშნებს, ხოლო თუკი ქმედების ჩამდენს ასეთი მიზანი ამოძრავებდა, მაშინ კვალიფიკაცია უნდა მომხდარიყო გატაცების ხერხის მიხედვით, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შესაბამისი მუხლებით.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-დან 184-ე მუხლის ამოღება თავის დროზე სრულიად

მოულოდნელი და გაუმართლებელი იყო. მიზეზი, თუ რამ განაპირობა ამ ნორმის სსკ-დან ამოღება და რა მიზანს ემსახურებოდა კანონმდებლის ასეთი გადაწყვეტილება, სიღრმისეულ ანალიზს საჭიროებს. აქედან გამომდინარე, ამ სტატიაში სასამართლოს გადაწყვეტილებების საფუძველზე განხილული იქნება სსკ-ის 184-ე მუხლის შინაარსი როგორც ისტორიული ანალიზის, ისე ამ ნორმის სამართლებრივი ანალიზის თვალსაზრისით.

II. 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის საკანონმდებლო მონესრიგება

2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი 1960 წლის საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 243-ე მუხლი ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას „დროებითი გამოყენების მიზნით“ სატრანსპორტო საშუალების გატაცებისათვის. თუმცა 1991 წლის 30 იანვარს ამ ნორმაში შევიდა ცვლილება, რის შედეგადაც კანონმდებელმა აღნიშნული მიზანი 243-ე მუხლიდან ამოიღო.² ამის შემდგომ სსკ-ის 243-ე მუხლის პირველი ნაწილი შემდეგი რედაქციით ჩამოყალიბდა: „სატრანსპორტო საშუალებათა, ესე იგი ყველა სახის ავტომობილის, ტრაქტორის და სხვა თვითმავალი მანქანის, ტრამვაი-ტროლეიბუსის, აგრეთვე მოტოციკლის და სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების გატაცება.“

აღნიშნული ცვლილებით პირი პასუხს აგებდა ავტომობილის გატაცებისათვის. ამ გარემოებამ კი, თავის მხრივ, იმდროინდელ სასამართლო პრაქტიკა

¹ შემდგომ შემოკლებული როგორც სსკ.

² *გამყრელიძე, ოთარ*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 225.

კაში სადავო საკითხი წარმოშვა; კერძოდ, საკანონმდებლო ცვლილებამდე ავტომობილის გატაცება მისაკუთრების მიზნით კვალიფიცირდებოდა ქურდობის, ძარცვის ან ყაჩაღობის მუხლებით. ზემოაღნიშნული ცვლილების შემდეგ კი აუცილებელი გახდა, ასეთი კვალიფიკაცია 243-ე მუხლით განხორციელებულიყო. დავის საგნად იქცა, საჭირო იყო თუ არა ამ შემთხვევის, სსკ-ის 243-ე მუხლთან ერთად, სხვა მუხლებითაც კვალიფიკაცია.

ამ კითხვაზე პირდაპირი პასუხი გასცა საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს პლენუმმა დადგენილებით,³ რომლის თანახმადაც, სატრანსპორტო საშუალების მითვისების მიზნით გატაცების დროს ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, სახელდობრ, როგორც სსკ-ის 243-ე მუხლით, ისე სახელმწიფო ან მოქალაქეთა პირადი ქონების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის შესაბამისი ნორმით.⁴

უზენაესი სასამართლოს პლენუმის ზემოხსენებული დადგენილება მოგვიანებით კრიტიკის ობიექტი გახდა; კერძოდ, ცალკეული ქართველი მეცნიერები მიუთითებდნენ, რომ ავტომობილის გატაცება მითვისების მიზნით არ შეიძლებოდა დანაშაულთა ერთობლიობით განხილულიყო, ვინაიდან სატრანსპორტო საშუალების გატაცება მითვისების მიზნით ქონების დატაცების (სსკ-ის 96¹ მუხლი) სპეციალურ შემადგენლობას განეკუთვნებოდა. ამ შემთხვევაში კი ნორმათა კოლიზიის დროს უპირატესობა სწორედ სპეციალურ შემადგენლობას უნდა მინიჭებოდა; შესაბამისად, დამატებითი კვალიფიკაცია სსკ-ის 96¹ მუხლით საჭირო აღარ იყო.⁵ მართლაც, ეს მიდგომა თავის დროზე გაუგებრობის გამო წარმოიშვა და ამიტომ ხსენებული მოქმედების დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირება გაუმართლებელი და დაუსაბუთებელი იყო.

³ იხ. საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1992 წლის 29 აპრილის დადგენილება, მითითებულია წიგნიდან: *გამყრელიძე, ოთარ*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 225.

⁴ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1992 წლის 29 აპრილის დადგენილება, მითითებულია წიგნიდან: *გამყრელიძე, ოთარ*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 225; იხ. აგრეთვე მართლმსაჯულების მაცნე, 1993, N1, გვ.15-16.

⁵ იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 226.

III. 2000 წლის 1 ივნისის შემდგომ მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა

საქართველოს სისხლის სამართლის მოქმედი კოდექსი ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებისათვის მისაკუთრების მიზნის გარეშე, ვიდრე 2007 წლის 23 მაისის კანონით სსკ-დან 184-ე მუხლი არ იქნა ამოღებული. აღნიშნული ნორმის შინაარსი კი შემდეგი ფორმულირებით ჩამოყალიბდა: „ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება დროებითი გამოყენების მიზნით.“

სსკ-ის 184-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ძირითად ობიექტს – საკუთრებითი ურთიერთობა, ხოლო დამატებით ობიექტს ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა განეკუთვნებოდა.⁶ მართალია, იგი ობიექტური შემადგენლობის მხრივ უმნიშვნელოდ განსხვავდებოდა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაულებისაგან,⁷ მაგრამ ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი სწორედ სუბიექტურ შემადგენლობაში ვლინდებოდა.

მართლაც, დაუფლებითი დანაშაულების (ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის) სუბიექტურ შემადგენლობაში პირის მამოძრავებელი მოტივი, როგორც წესი, არის ანგარება. მიზანთან დაკავშირებით კი გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნულ დანაშაულთა სუბიექტური შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანი სპეციალური მიზანი – სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანია.⁸

⁶ იხ. *ლეკვეიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გოჩა*, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი), 1999, გვ. 55; *ებრალიძე, თამარ*, წიგნი: *გამყრელიძე, ოთარ* (რედ.), სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, ეკონომიკური დანაშაული, 2004, გვ. 198-199.

⁷ შეად. *თოდუა, ნონა*, ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, წიგნი: *თოდუა, ნონა* (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 110.

⁸ იქვე; აგრეთვე შეად. *წერეთელი, თინათინ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, 2007, გვ. 110-111; *წერეთელი, თინათინ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 166-167; *უგრეხელიძე, მინდია*, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, 1982, გვ. 19-23; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9

ამდენად, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები არის მიზნით დეტერმინირებული დელიქტები. ეს კი იმას გულისხმობს, რომ თუკი პირი, რომელიც მართალია, სხვის ნივთს დაუფულა, მაგრამ არ ჰქონია მისი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი, არ ვლინდება დაუფლებითი დელიქტი. მაგალითად, აღნიშნული პოზიციის საილუსტრაციოდ სასამართლო პრაქტიკიდან შესაძლებელია ერთ-ერთი შემთხვევის დასახელება:

გორის რაიონული სასამართლოს 2014 წლის 31 იანვრის განაჩენით ო.ბ.-ი ცნობილი იქნა დამნაშავედ ძარცვის ჩადენისათვის (სსკ-ის 178-ე მუხლი). ო. ბ.-ის მიერ ჩადენილი დანაშაული კი გამოიხატა შემდეგში: 2012 წლის 1 ოქტომბერს, იმ დროს, როდესაც ჟურნალისტები და ოპერატორები ცდილობდნენ არჩევნებისას განვითარებული მოვლენების გადაღებას, კადრში მოხვდა ო.ბ.-ც, რაზედაც მან და მისმა თანმხლებმა პირებმა სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენეს ჟურნალისტებს და მიუთითებდნენ, რომ აღარ გადაეღოთ ისინი ვიდეოკამერით. მას შემდეგ, რაც ოპერატორმა მაინც გააგრძელა მათი გადაღება, ბრალდებულმა გადაწყვიტა, ოპერატორისთვის კამერა წაერთმია, რათა მისი გადაღება შეეჩერებინა და, ამასთანავე, აინტერესებდა, ხომ არ იყო მისი მონაწილეობით რაიმე ინციდენტი ვიდეოკამერაში დაფიქსირებული. ამ მიზნით, მან ოპერატორს წაართვა კამერა და გაიქცა. მას შემდეგ კი, რაც მან ვიდეოკამერით აღებჭაფილი მასალა დაათვალიერა, რომელიც მისთვის საინტერესო არ აღმოჩნდა, მეორე დღეს ის ჟურნალისტს დაუბრუნა.⁹

ზემოთ როგორც აღინიშნა, პირველი ინსტანციის სასამართლომ აღნიშნული ქმედება ძარცვად შეაფასა. სააპელაციო სასამართლომ ეს კვალიფიკაცია შეცვალა და ო. ბ.-ს ქმედება დააკვალიფიცირა როგორც ჟურნალისტისთვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა,¹⁰ ვინაიდან

გამოცემა, 2013, გვ. 127-129; *თოდუა, ნონა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი პირველი, მე-7 გამოცემა, 2019, გვ. 465.

⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 12 ივნისის N7აპ-15 გადაწყვეტილება.

¹⁰ თუმცა სასამართლო ამ შემთხვევაში გასცდა ბრალდების ფარგლებს, რაზედაც ყურადღება გაამახვილა უზენაესმა სასამართლომ; ამის შესახებ იხ. აგრეთვე *მალლა-კელიძე, ლავრენტი*, ბრალდების უცვლელი პრინციპის გაგება ქართული და ადამიანის უფლებათა დაცვის

მოცემულ შემთხვევაში სასამართლომ მიიჩნია, რომ მსჯავრდებულს არ ჰქონდა სხვისი მოძრავი ნივთის მისაკუთრების მიზანი. ძარცვის შემადგენლობის არსებობა გამორიცხა უზენაესმა სასამართლომაც.¹¹

სამივე ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც ეხება მისაკუთრების მიზნის დადგენის აუცილებლობას ე. წ. დაუფლებით დანაშაულებში, სწორი და დასაბუთებულია. უდავოა, რომ მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი დაკავშირებულია საკუთრების უფლებასთან, რაც ნივთის მფლობელობას, სარგებლობასა და განკარგვას გულისხმობს. მფლობელობისა და სარგებლობის უფლება შეიძლება ჰქონდეს ნივთის არამესაკუთრესაც, თუმცა ნივთის განკარგვის უფლება (ე. ი. ნივთის იურიდიული ბედის გადაწყვეტა) გაცილებით მეტია.¹² აქედან გამომდინარე, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი გულისხმობს პირის მიზანს, უკანონოდ ფლობდეს, სარგებლობდეს და განკარგავდეს დაუფლებულ ნივთს, როგორც საკუთარს.

სატრანსპორტო საშუალების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულში მისაკუთრების მიზნის დადგენის პრობლემასთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია, რომ, ზემოთ როგორც აღინიშნა, სსკ-ში 2007 წლის 23 მაისის საკანონმდებლო ცვლილების შეტანის შედეგად, სსკ-დან 184-ე მუხლი ამოღებულ იქნა. ამ გარემოებამ კი სასამართლო პრაქტიკაში ახალი რეალობა წარმოშვა; კერძოდ, დღის წესრიგში დადგა იმ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხის გადაწყვეტა, რომლებიც უკვე მსჯავრდებული იყო აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის. საკანონმდებლო ცვლილების

ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, DGStZ (გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი), 3/2017, 75-79.

¹¹ ანალოგიური მსჯელობა განავითარა ასევე უზენაესმა სასამართლომ სისხლის სამართლის ერთ-ერთ საქმეზედაც, სადაც ბრალდებულს სახელმწიფო ბრალდება ედავებოდა ტყავის ჟილეტის გატაცების საკითხში. მისაკუთრების მიზნის არარსებობის გამო, საკასაციო პალატამ ძარცვის შემადგენლობა გადააკვალიფიცირა იძულებაცხე (სსკ-ის 150-ე მუხლი); ამის შესახებ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 28 აპრილის N391აპ-14 გადაწყვეტილება.

¹² შეად. *თოდუა, ნონა*, ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, წიგნი: *თოდუა, ნონა* (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 111.

შედეგად გაჩნდა კითხვები: ეს პრობლემა უკავშირდებოდა თუ არა სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციას, უფრო ზუსტად, კანონის უკუძალის შემთხვევას. ამ ეჭვს აძლიერებდა კანონპროექტის განმარტებითი ბარათის შინაარსიც, რომლის თანახმადაც, კანონპროექტის მიღების მიზანი იყო სწორედ ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების დეკრიმინალიზაცია,¹³ რაც ავტომატურად იწვევდა იმ პირთა მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტას ან იმ მსჯავრდებულთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას, რომლებიც სწორედ აღნიშნული მუხლით დადგენილი დანაშაულის ჩადენისათვის იყვნენ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მიცემული. თუმცა ეს სხვაგვარად მოხდა, რაზედაც უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება მიუთითებს.

IV. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატამ ერთ-ერთ საქმეზე შემდეგი განმარტება გააკეთა: „ის ფაქტი, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის დისპოზიციაში არ არის მოცემული მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი, არ ნიშნავს იმას, რომ დამნაშავეს მიერ ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროს არ არსებობს ამ ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების განზრახვა დროებით, რა დროსაც დამნაშავე, თავისი შეხედულებით, მხოლოდ დროებით, ანგარებითი მოტივით თავის სასარგებლოდ გამოიყენებს სხვის საკუთრებას – ავტოტრანსპორტს, რადგან მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება ნიშნავს იმას, რომ დამნაშავეს ეძლევა შესაძლებლობა, ფლობდეს და განკარგოს სხვისი ქონება, როგორც საკუთარი.“¹⁴

¹³ შეად. თოდუა, ნონა, ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, წიგნში: თოდუა, ნონა (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 113.

¹⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის N1042აპ საქმეზე.

ამდენად, დიდმა პალატამ აღნიშნული განმარტებით, შემოიღო ნივთის მართლსაწინააღმდეგოდ დროებით მისაკუთრების ცნება,¹⁵ რაც ცალსახად არასწორია. „მისაკუთრება“, როგორც ასეთი, „დროებით“ არ არსებობს.¹⁶ განზრახვა არ შეიძლება იყოს დროებითი ან მუდმივი. უფრო კონკრეტულად, თუკი პირი განიზრახავს რაიმე მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას, ეს განზრახვა შეიძლება არსებობდეს მანამ, ვიდრე არ ჩაიდენს ამ ქმედებას, ან არ გადაიფიქრებს მის განხორციელებას.¹⁷ აქედან გამომდინარე, მისაკუთრების მიზანში არ იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირს სურს ამ ნივთის დროებითი გამოყენება, შემდეგ კი მისი კვლავ მისაკუთრისთვის დაბრუნება.

დაუსაბუთებელია ასევე დიდი პალატის განმარტება იმის შესახებ, რომ თითქოს „კანონმდებელმა სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოიღო რა სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლი, ამით უარი თქვა, დამნაშავეს განზრახვიდან გამომდინარე ავტომანქანის გატაცების შემთხვევაში, მისი სპეციალური მუხლით დასჯაზე და ერთ სიბრტყეში, კერძოდ, გატაცების ხერხის მიხედვით, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შესაბამის მუხლებში მოაქცია ავტომანქანისა და სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება როგორც დროებითი გამოყენების, ასევე სხვა ფორმით მისი გამოყენების მიზნით.“

პალატა ამ მხრივ, არასწორი გზით შეეცადა, შეევესო ის საკანონმდებლო ხარვეზი, რაც სსკ-დან ზემოაღნიშნული მუხლის ამოღებამ გამოიწვია. ეჭვგარეშეა, რომ სსკ-დან 184-ე მუხლის ამოღება ამ ქმედების დეკრიმინალიზაციას ნიშნავს, ვინაიდან აღნიშნული მუხლი, როგორც ისტორიულად, ისე თავად კანონმდებლის მიზნიდან გამომდინარე, არასოდეს ყოფილა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დაუფლებითი დანაშაულების კერძო

¹⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის N1042აპ საქმეზე.

¹⁶ შეად. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 131.

¹⁷ შეად. თოდუა, ნონა, ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, წიგნში: თოდუა, ნონა (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 113.

შემთხვევა. დაუფლებითი დანაშაულები მიზნით დაფუძნებული, კერძოდ, გამიზნვითი დელიქტებია, ხოლო სსკ-ის 184-ე მუხლი ამ მიზანს ცალსახად გამორიცხავდა.¹⁸

V. საერთო სასამართლოების პრაქტიკა დიდი პალატის გადაწყვეტილების შემდეგ

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილების შემდეგ საერთო სასამართლოების პრაქტიკა, განსაკუთრებით კი ბოლო პერიოდში, შეიძლება ითქვას, რომ შეიცვალა. ამ მხრივ საინტერესოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ 2019 წლის 25 იანვარს გამოტანილი გადაწყვეტილება.¹⁹ საქმის მასალების მიხედვით, ი.ბ.-ს ბრალი წარედგინა ქურდობის ჩადენისათვის (სსკ-ის 177-ე მუხლი); კერძოდ, ბრალდებულმა ი.ბ. 2017 წლის 26 აგვისტოს, ღამის საათებში ქ. თბილისში, სოფელ დილომში, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაუფულა მ.გ.-ს კუთვნილ ავტომობილს, რის შედეგადაც მას 12 000 ლარის ოდენობის (დიდი ოდენობით) მატერიალური ზიანი მიაყენა.

საქმის არსებითი განხილვის დროს დადგინდა, რომ ბრალდებულმა ქ. თბილისში, დიდ დილომში მდებარე „ტოიოტას“ ცენტრის მიმდებარე ტერიტორიაზე შენიშნა „ISUZU“-ს მარკის, თეთრი ფერის გასაყიდი ავტომობილი. მან ავტომობილის სალონში, რომელიც არ იყო ჩაკეტილი, იპოვა გასაღები. ბრალდებულმა მეპატრონისგან დაუკითხავად, დაქოქა მანქანა, ჩაისვა თავისი მეგობარი და მასთან ერთად გაემართა მანქანის შესამონმებლად. გზად, ე. წ. „მალაკნების“ მოედანზე მათ ავტომობილი გაუჩერდათ, მისი დაქოქვა ვერ შეძლეს და, შესაბამისად, ვერც სადგომზე დააბრუნეს, რის გამოც ზემოაღნიშნული პირები ამ ფაქტის შესახებ განცხადებისა და დახმარების მიღების მიზნით პოლიციაში გამოცხადდნენ.

¹⁸ შეად. თოდუა, ნონა, ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, წიგნში: თოდუა, ნონა (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 118.

¹⁹ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 25 იანვრის N 1/63-18 გადაწყვეტილება.

სასამართლომ მხარეთა მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები შეაფასა და მივიდა დასკვნამდე, რომ ბრალდებულ ი.ბ.-ს ქურდობა არ ჩაუდგინა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფო ბრალდების მიერ წარმოდგენილი ინფორმაცია მართლაც შეიცავდა საკმარის ფაქტებს, იმაში დასარწმუნებლად, რომ ი.ბ. 2017 წლის 26 აგვისტოს დაუფულა მ.გ.-ის კუთვნილ „ISUZU“-ს მარკის ავტომობილს. თუმცა, ამავე დროს, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ი.ბ.-ის მიერ ჩადენილი ზემოაღნიშნული ქმედების ანგარებითი მოტივი, სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების სურვილი, იმავე მტკიცებულებებზე დაყრდნობით ვერ იქნა დადგენილი, რის გამოც, ბრალდებული ი.ბ.-ის მიმართ სასამართლომ გამამართლებელი განაჩენი გამოიტანა.

აღნიშნული განაჩენი გასაჩივრდა სააპელაციო სასამართლოში, რომელმაც უცვლელად დატოვა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება.²⁰ ამასთანავე, სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა შემდეგი: „ქურდობის შემადგენლობა სახეზეა, როდესაც ხდება მოძრავი ნივთის დაუფლება ფარულად და ქმედების ჩამდენს ამოძრავებს ნივთის მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების მიზანი, რაშიც მოიაზრება ნივთის მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა. ამდენად, ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების დროს პირის მიზანია იგი განკარგოს თავისი შეხედულებისამებრ.“²¹

სასამართლოს პალატის განმარტებით, ქურდობის შემთხვევაში, „მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის არსებობა დადასტურებულია იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა უკანონოდ მოისურვა სხვისი მატერიალური სიკეთის საკუთარი მიზნებისა და შეხედულებისამებრ გამოყენება და განკარგვა, მიუხედავად იმისა, ჰქონდა თუ არა მას სურვილი საბოლოოდ მის საკუთრებაში დარჩენილიყო აღნიშნული ქონება. თუმცა, ყველა შემთხვევაში დანაშაულის სუბიექტური მხარის ერთ-ერთი აუცილებელი ნიშანია პირის ანგარებითი მოტივი, რაშიც იგულისხმება ქმედების ჩადენა იმ მიზნითა და მოტივით, როდესაც პირს სურს მიიღოს ნებისმიერი სახის მატერიალური გამორჩენა, ფული,

²⁰ იხ. იმავე საქმეზე თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 10 ივნისის N13/341-19 გადაწყვეტილება.

²¹ იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 10 ივნისის N13/341-19 გადაწყვეტილება.

ქონება ან/და თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს სხვისი საკუთრება. მოცემულ შემთხვევაში კი ნარმოდგენილი მტკიცებულებების ურთიერთანაღიზიდან გამომდინარე ფაქტია, რომ ი.ხ. არ აპირებდა დაუფლებული ავტომობილით არც მატერიალური გამორჩენის მიღებას და არც ამ ნივთის თავის სასარგებლოდ განკარგვას. აღნიშნული კი გამორიცხავს მის ქმედებაში მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის და თავის მხრივ, ქურდობის შემადგენლობის არსებობას²². ამდენად, სააპელაციო სასამართლომ მთლიანად გაიზიარა ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოს დასაბუთება მისაკუთრების მიზანთან დაკავშირებით და, შესაბამისად, უცვლელად დატოვა ბრალდებულის მიმართ გამოტანილი გამამართლებელი განაჩენი.

აღნიშნული გადაწყვეტილება არ შეცვლილა უზენაეს სასამართლოშიც.²³ საკასაციო პალატამ მიუთითა, რომ სამართლებრივი შეფასებისას აუცილებელია, დადგინდეს ქურდობის სუბიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანი, კერძოდ, სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი. ამ შემთხვევაში, სასამართლოს აზრით, გამართლებულის ქმედებაში მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის არსებობა ბრალდების მხარის მიერ წარდგენილი და სასამართლო სხდომაზე გამოკვლეული მტკიცებულებებით უტყუარად არ დასტურდებოდა.²⁴

VI. დასკვნა

ცალსახა და ერთმნიშვნელოვანია, რომ თავის დროზე სსკ-დან 184-ე მუხლის²⁵ ამოღება გაუმართლებელი და დაუსაბუთებელი იყო. ბოლოდროინდელი სასამართლო პრაქტიკა, როგორც აღმოჩნდა, არ იზიარებს ამ საკითხთან დაკავშირებით დიდი პალატის მიერ გაკეთებულ განმარტებას და საჭიროდ მიიჩნევს მისაკუთრების მიზნის არსებობის სატრანსპორტო საშუალების წინააღმდეგ მიმართულ ე. წ. დაუფლებით დანაშაულებში დადგენას.

არავითარ ეჭვს არ უნდა იწვევდეს ის, რომ სხვისი ავტომობილის ან სხვა მექანიკური საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება, თუნდაც დროებითი გამოყენების მიზნით, სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას იმსახურებს. ამ მხრივ კი, ყველაზე მართებული გამოსავალია სსკ-დან ამოღებული ნორმის დაბრუნება ან ახალი სპეციალური ნორმის მიღება, რომელიც, მიზნის მიუხედავად, მოიცავს ავტომობილის ან სხვა მექანიკური საშუალების დაუფლების ყველა შემთხვევას და მოახდენს ასეთი ქმედების კრიმინალიზაციას.²⁶

²² იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 10 ივნისის N1ბ/341-19 გადაწყვეტილება.

²³ ამავე საქმეზე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 23 იანვრის N616აპ-19 გადაწყვეტილება.

²⁴ აღსანიშნავია, რომ უზენაესი სასამართლოს მიერ ამ გადაწყვეტილების გამოტანამდე უფრო ადრე, 2013 წლის 25 ოქტომბერს, უზენაესმა სასამართლომ მისაკუთრების მიზნის დადგენის აუცილებლობა ასევე საჭიროდ ჩათვალა სისხლის სამართლის ერთ-ერთ საქმეზე გადაწყვეტილების მიღებისას, სადაც გამოვლინდა ავტომობილის დროებითი გამოყენების მიზნით დაუფლების ფაქტი. უზენაესმა სასამართლომ იმ მოტივით, რომ მსჯავრდებულების განზრახვაში არ იკვეთებოდა ავტომობილის მისაკუთრების მიზანი, არ დააკმაყოფილა პროკურორის საჩივარი და მსჯავრდებულების ქმედება თვითნებობად დააკვალიფიცირა (სსკ-ის 360-ე მუხლი); დანვრლებით იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 25 ოქტომბრის N123აპ-13 გადაწყვეტილება; შეად. აგრეთვე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 18 ივლისის N99აპ-18 გადაწყვეტილებას.

²⁵ ნიშანდობლივია, რომ სსკ-ის 184-ე მუხლის ანალოგიურ დეფინიციას ითვალისწინებს გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 248b პარაგრაფიც.

²⁶ ამ პოზიციას იზიარებს აგრეთვე არაერთი ქართველი მეცნიერი; ამის შესახებ იხ. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 132; გამყრელიძე, თეარ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, 2008, გვ. 146-149; თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი პირველი, მე-7 გამოცემა, 2019, გვ. 465-466.